

Kognitivní vývoj v dětství

Specifika dětského vnímání světa

BTPY041p Psychologie a specifika dětské psychologie

Mgr. Tatiana Malatincová, Ph.D.

Vývoj pozornosti

- **do 1 roku** – pouze letmá pozornost, bez soustředění
- **1-2 roky** – rigidní pozornost; když je zaujaté, nevšímá si okolí (ani instrukce – neschopnost rozdělit pozornost); není pod volní kontrolou
- **2-3 roky** – instrukce dokáže odklonit pozornost, pořád ale není rozdělitelná a pod volní kontrolou – nutné vedení dospělého při přenášení pozornosti
- **3-4 roky** – počátky volní kontroly pozornosti, ne však rozdělené pozornosti; umí přerušit aktivitu a samo se zaměřit na instrukce, když začne dospělý mluvit; neumí poslouchat, když se něčemu věnuje
- **4-5 let** – začíná být schopen naslouchat bez přerušování aktivity; u komplexní situace se umí soustředit pouze na jeden aspekt najednou
- **od 5 let** – dobré oddělení zrakové a sluchové pozornosti u jednotlivých úkonů; schopnost udržovat pozornost; schopnost cíleně „odfiltrovat“ nerelevantní podněty

Co znamená „soustřed' se“?

- Soustředěná pozornost = využívání kapacity pracovní paměti.
- Schopnost soustředění je kromě míry rozptýlenosti různými myšlenky/podněty závislá i na kapacitě využívat myšlenkové procesy ke zpracování vstupních informací!
- Záleží tedy na tom, jestli informace, které dítěti nabízíme, je schopné zpracovat a do jaké míry je schopné s nimi mentálně pracovat.

Komunikace – čemu malé děti nemusí rozumět

Než řeknu: „*Kolikrát ti to mám říkat?*“

- Komplexní instrukce náročné na paměť
- Jednorázové instrukce bez demonstrace a opakování
- Abstraktní výrazy
- Nepřímé naznačování
- Ironie a sarkazmus

Komunikace – co i malé děti ocení

- Mluvím běžným tónem a jazykem
- Mluvím přímo s dítětem
- Pohled v rovině pohledu dítěte (nemluvím seshora)
- Věnuji plnou pozornost tomu, co říká, ptám se, vyjadřuji zájem
- Prostor pro vyjádření – nedokončuji za něj
- Nelžu, nezahlcuji prázdnými slovy (např. automatickými superlativy)
- Přímost – např. nenavozuji falešnou představu, že dítě se může rozhodovat, když nemůže; neptám se na souhlas, když dávám instrukci, nevnucuji emoci atd.

Komunikace – do 4. roku

- Vysoká rozptýlitelnost – dítě umí vyjádřit základní pocity, ale potřebuje klid a trpělivost
- Vnímavost k řeči těla – pomoci reflektováním toho, jak se dítě chová a co zaujalo jeho pozornost
- Zaujmout dítě poutavým rozhovorem, kde se může zapojit
- Využívání řeči těla, zábavnost

Komunikace – předškolní věk

- Děti rády komunikují, hodně se ptají, hrají se hry „na něco“, kreslí, vyjadřují se gesty
- Zopakují, co mi dítě řeklo, abych se ujistil, že chápu správně
- Sledují řeč těla
- Nechám dítě dopovědět a vyjadřuji zájem
- Vyjadřuji se přesně a jasně, bez náznaků a odvádění pozornosti jinam
- Pozitivní, nikoliv negativní instrukce
- Jednoduchá vysvětlení pro zdůvodnění instrukcí
- Střídání komunikace (nechám dítě reagovat a podporuji ho v tom)

Jak se vyvíjí dětské vidění světa?

- Zachování stálosti
- Mentální transformace
- Kauzální usuzování
- Teorie mysli

Jean Piaget – stádiá kognitivního vývoje

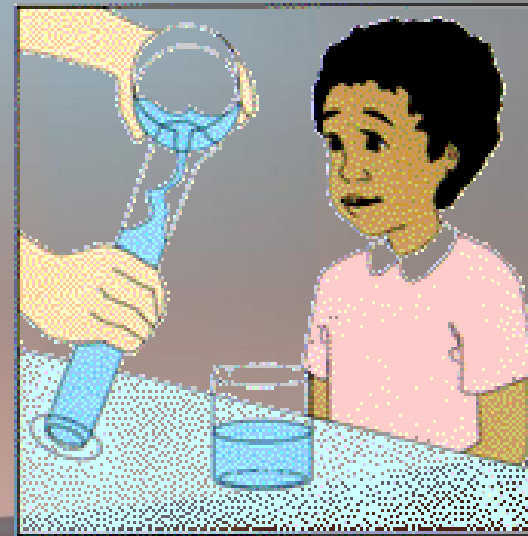
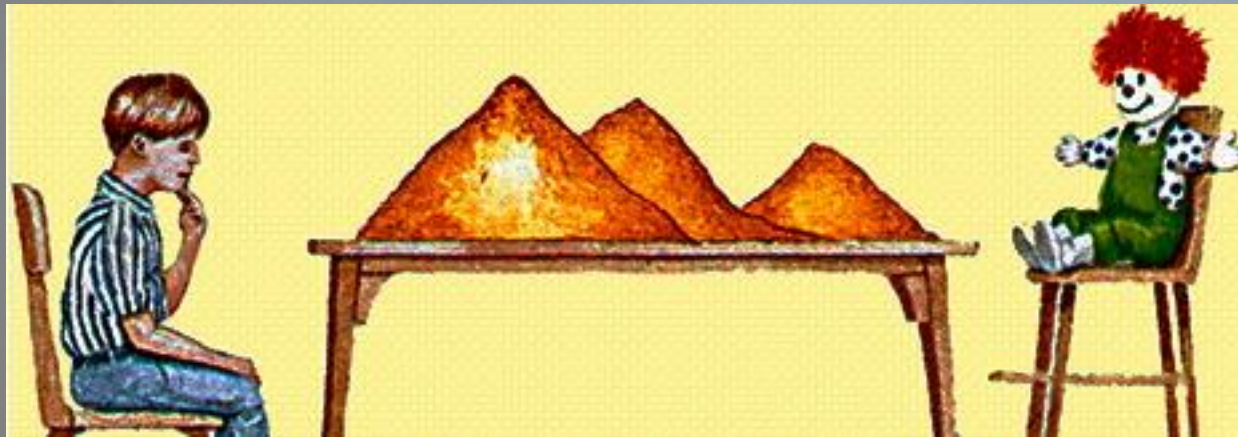
<https://www.youtube.com/watch?v=TRF27F2bn-A>

1. Senzomotorické stádium (do 2. roku)

- Svět chápu pouze v pojmech mých vlastních fyzických interakcí
- „Logika jednání“
- Nejprve reflexivně, posléze mnohem více organizovaně interagují s prostředím (manipulace, smyslové vjemy) zkušenost je základem budování schémat a kategorií (co který objekt dělá z mého pohledu)
- Odlišení sebe od světa až kolem 4. měsíce
- Učím se pojmu **stálosti objektu**
- Explorace a silný egocentrismus

2. Předoperační stádium (2-7 let)

2. Předoperační stádium (2-7 let)

- Schopnost symbolické reprezentace objektů (řeč, gesta, obrazy), avšak pouze pozvolný rozvoj mentálních operací
- Mentální reprezentace jako nový typ média poznávání světa
- Pořád egocentrismus
- Antropomorfizace a živá představivost – věci jsou živé; symbolické a reálné se míchají (např. kresba odpovídá spíše chápání významu objektu než realitě)
- Hra „na něco“
- Základy kauzálního myšlení a usuzování; zvědavost – cca od 4. roku; intuitivní myšlení – neznáme původ vlastního poznání
- Rigidní myšlení – např. zachování kvantity

3. Stádium konkrétních operací (7-11 let)

- Začíná chápat abstraktní pojmy; větší flexibilita
- Základy myšlenkových transformací a chápání reverzibility – vytváření mentálních struktur a systémů, díky nimž chápou např. komplementární vztahy
- Logika začíná převládat na zkušeností, avšak je limitovaná a chybí metakognitivní shodnocení
- Rozvoj teorie mysli – jsme jedineční, ostatní mohou vnímat, cítit nebo znát něco jiného

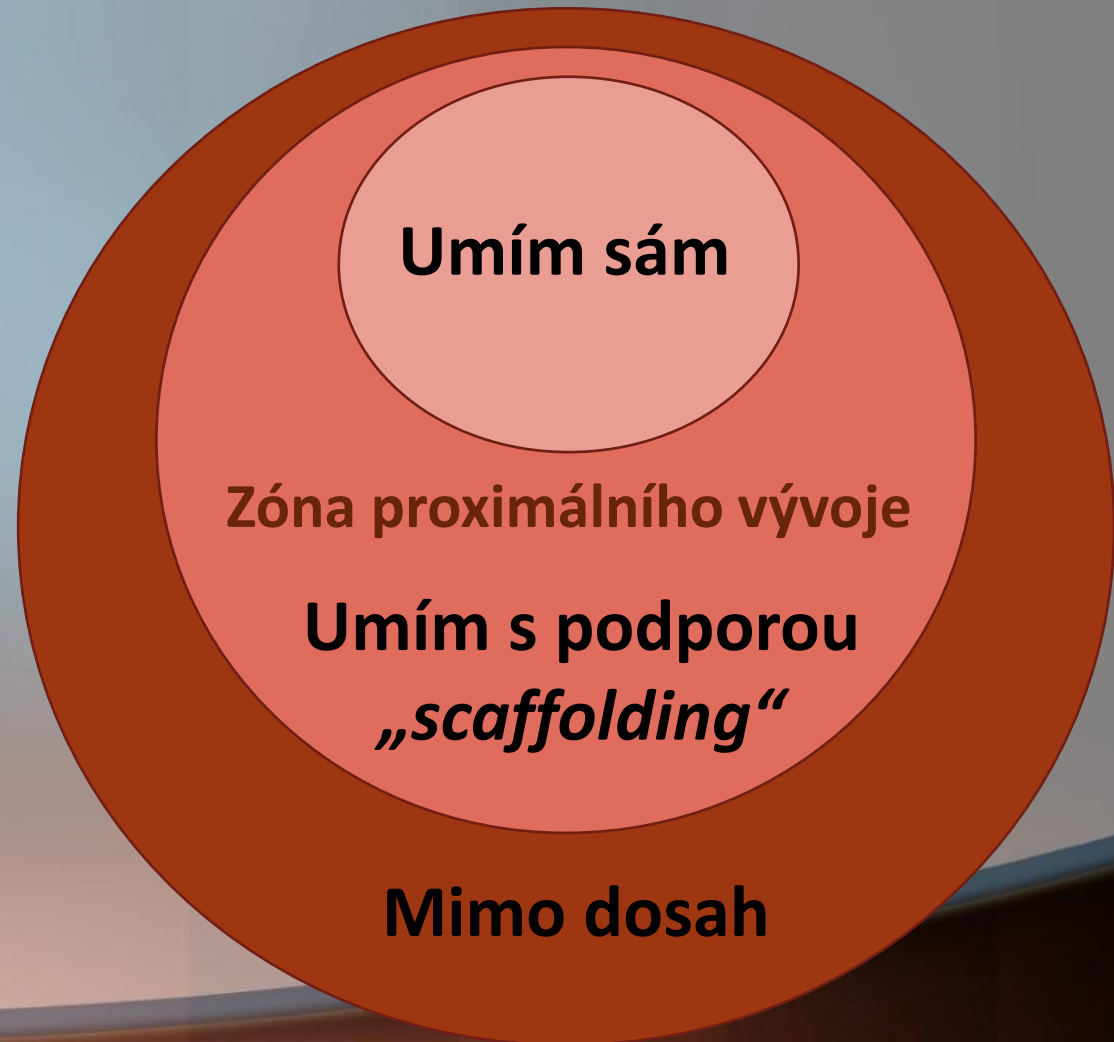

4. Stádium formálních operací (od 12. roku)

- Racionalita, abstraktní a hypotetické myšlení – testují předem vytvořené hypotézy
- Dedukce a plánování
- Metakognice – uvažují nejen o realitě, ale i o samotných výrocích; umím uvažovat čistě hypoteticky i v rozporu s vlastní zkušeností
- Sebepoznání – schopnost pojmenovat vlastní duševní stavy
- Morální usuzování
- Empatie a porozumění druhým – nejenže chápu, že jsou jiní, ale umím se naladit na jejich perspektivu

Role sociálního prostředí – Lev Vygotskij

Děkuji za pozornost!